

ԲԱԶՄԱՎԷՊ

ՌՅԺԴ. 1864 — ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ. — ԱՊՐԻԼ

ՆԷԱՐՔՈՍ ԵՒ ՊՈԼԻՔՏՈՍ

22 ԱՊՐԻԼԻ

Ապրիլ ամսոյ 22. գարնան և ամառուան միջասահման ժամանակ. գեղեցիկ օր. գեղեցիկ և զբօսանք մտացու մարմնոյ 'ի գեղեցկութեան վայրի, այսինքն 'ի բնութեան. 'ի մէջ նորաբողբոջ և բարգաւաճ ծաղկանց և տընկոց, պայծառ ջրոց հեղասահ կամ կարկաջուն գնացից քով, դալարածայր ծառոց անուշահոտ ուտոց հովանեաց տակ, հաշտ և անկասկած երկնակամարին ներքև: Այսպիսի ատեն այսպիսի տեղ՝ քաղցր է թողուլ երբեմն ընտանի հոգեր և առանձին մտածութիւններ, (բարձրերն անգամ), և առանց նուաւ տանալու 'ի մարդկութենէ՝ խոնարհիլ բնութեան ուրիշ անմեղ որդւոց հետ, մարդասէր կենդանեաց հետ՝ խառնուիլ, խաղալ ընդ գառին և ընդ ուլու, անոնց և մեզ համար հաւասար սիրուած մարմանդից վրայ. յիշել և կարգալ հին

մարդկան հովուական երանախառն ըստած կեանքը, գոնէ ըստ նկարագրութեան քերդողաց: ... Բայց ո՞ր են մեր հովուերգակքն. ո՞ր Հայ թէոկրիտը և Մառոնը, որ հռչակէին հայրենի եղբ. մաբուղիս գետոց հովիտները՝ ոչ պակաս, այլ և աւելի գեղեցիկ և երջանիկ եղած քան զԱրկադիա: Արկադիա. Յոյն և Լատին քերդողաց երազեալ Եդեմն, ուր ընդ ամենայն գեղեցկութեանց բնութեան՝ ընդ հովտաց, ջրոց և բուսոց՝ խառնէր և երգոց ներդաշնակութիւնն այլ, իբրև իր բնիկ երկրէն բղխելով. ուր հովուաց հեղինակն և պաշտպան՝ պայիկն Պան՝ հնարեց Սրինգը, և շրջակայ գեղեցիկ տեղեաց և անոնց միջի գեղեցկաց անուանքն՝ քաղցրալուր հռչակեցան. երբ կաթնասուն չրթունք 'ի շար եղեգանցն փափսացին, տեղոյն բրտաբարոյ բնակչաց վրայ անանկ ե.

րանգերանգ քօղ մը իջաւ, որ բուն մարդավայել և երանագոյն երկիր՝ այն տեղն կարծուեցաւ. և վայրենի ու անկիրթ սեպուեցան սիրտ և ականջ՝ որ չհաւանին անոնց կեղծեացն անգամ, կամ չախորժին այսպէս գարնանահոտ օրեր՝ պարապիլ անոնց հռչակողաց հռչակեալ գրուածոց հետ. և նոյն ինքն հռչակող բանաստեղծքն՝ թէ և օտարք և

հեռիք աշխարհաւ, այլ գրեթէ կու հարկաւորէին իրենց գովանի հովիւները և երգողները Արկադացի ընել. և թէ և ոչ պակաս քան զԱրկադիոյ՝ այլ գուցէ և աւելի գեղեցիկ խտալիոյ մասին վրայ, Մինչիոյ գետոյն հովտաց մէջ կ'երգէր և երգել կու տայր Մառոն (Վիրգիլիոս) իր թիրսիսը և Կորիդոնը, բայց դեռ Արկադացի կ'անուանէ զանոնք.

Երկաքանչիւր իսկ ծաղկատիք, երկաքանչիւր Արկադացիք
Եւ յերգել հանգիտազօրք, եւ յանդրադարձն զիմագրաւք:

Ambo florentes aetatibus, Arcades ambo,
Et cantare pares et respondere parati.

Ձրլլան մեզի այլ անախորժ, ո՛վ Հայկակ, ոչ անուն ոչ ընութիւն և ոչ երգիչք Արկադիոյ. մանաւանդ օտարաց մէջ՝ մեզի այնչափ քաղցր ըլլայ, որչափ անոր շինական և բնական վայրաց մէջ կու լսենք ոչ սակաւ մեր հայրենի տեղեաց նմանաձայն անուններ, ինչպէս փուլակ, Պետրոսակ, Պարոյր, Երիզան (Արածանի) գետ, Մելաս գետ, և այլն: Այս յետին գետոյս՝ երիմանդեանն Մելասայ անունն՝ օրուանս յիշատակաց հետ խառնուելով, յափշտակէ զիս յԱրկադիոյ՝ անոր հովտաց և երգոց հետ, և փոխադրէ մեր Գ. Հայոց մելիտինեան Մելասայ գետահովիտը, որ 'ի չըջակայ լերանց կապալադովկիոյ և Կոմագենաց իջնէ, ձևանայ, և երթայ թափիլ յեղեմականն Եփրատ. և սա մեծ դնդնչմամբ քարալեռներ կտրելով՝ հոս զատէ մէկ-մէկէ զՄեծ և զՓոքր Հայս, ասոր նահանգ թողլով զՄելիտինէ. զայն՝ զոր յառաջ քան զ'4000 տարի՝ քաջ բազուկն Արամայ իբրև կամրջաւ իր բնիկ աշխարհին հետ միացուց և հայացուց: Հոս, այս մելիտինեան Մելասայ հայրե-

նի հովտաց և առուաց եղերքը՝ հրաւիրեմ զբեզ այսօր, Հայկակ. եկ, այս գեղեցիկ ժամերուս և հովերուս՝ հանգչինք ընդ հովանեաւ հացեաց և հաճարեաց, ընդ Դաբնիտեայ և Մելիբեայ, լսել և յիշել երջանիկ ժամանակաց, և երջանկագոյն անձանց մրցանքը՝ մեծ սիրով քան երգով: . . .

Ո՛վ, քանի վեհ ու վսեմ է քու հոսանքդ՝ ո՛վ Եփրատէս, որ մարդկութեան նախածնողին հետ՝ և անկէ այլ առաջ յիշուած՝ կ'իջնէ իբրև ընդ աստիճանս բազմադարեան ժամանակի երթալ յանդունդ յաւիտենականութեան. քանի քաղցր կրկնալով խառնուի քու ծոցիդ այս մեղրածորան Մելասս այլ, որ թէ և անծանօթ և անայցելու 'ի վայրենասէր մուսայից, այլ ինծի հաճոյագոյն և սրբագոյն է քան զամենայն վտակս և հովիտս, հովիւս և երգիչս Արկադիոյ. քանզի ունի և մերն Մելաս, այո, և գերագոյն ևս ունի՝ իր երգով սիրով մըրցողները, իր եռանդուն և զուգահասակ պատանիքը, իր աննման ջութատակը, որք և

Երկղբեան իսկ ծաղկատիք եւ երկղբեան Մելիտացիք.

Հաւասարք յերգ, յերգ սուրբ սիրոյ, եւ 'ի մրցանս կազմապատրաստք:

Արդ բարով երթան ո՛վ Մելիբէէ՝¹ քու

ստեղծած և քու հռչակած արկադացիքդ, և թիրսիսն և Ալեքսն, իրենց ամենայն երգերով և երգոց առիթներովն. և զան մեզի, ու միշտ մնան՝ ճըշմարիտ շնորհաց ծնունդը՝ հոգւով եր-

¹ Զայս անուն կ'առնու Վիրգիլիոս իր Է հովուերգութեան մէջ, յորում երգով վիճել կուտայ թիրսիս և Կորիդոն հովուաց, և ետքինս յաղթող սեպէ:

կուորեակներն՝ մեկտապիք մեր ազնիւք՝ ՊՕԼԻՔՏՈՍ և ՆԷՄՐՔՈՍ . որք ոչ հովիւք արուեստիւ և եղեգով երգաշարժք, այլ հոգւով հետևողք այն մեծի հովուին՝ որ հովուէ միշտ 'ի վայրի դաշարւոյ և սնուցանէ առ ջուրս հանգստեան . մարմնով զրահաւորք և զինաշարժք՝ կայտառ կտրիճք . երկուքն այլ զինուորեակք հրուովմէական բանակին ժի գնդին մէջ, որ երբեմն (յամի 174) ընդ Մ. Աւրեղիոսի կայսեր երթալով 'ի պատերազմ ընդդէմ բարբարոսաց՝ յերկիր անջուր և անապատ, 'ի տարակուսել և 'ի վրտանգել բանակին և պարապ տեղ կանչել անմուռնչ և անականջ չաստուածներու, ընծայեց իրմէ գունդ մը քաջաց քրիստոնէից, որք սրտերնին և աշուրնին յերկինք վերցընելով՝ առ Աստուած աղաղակեցին, և մէկէն թնդալով որոտացին անամպ անմրուր երկինք, կայծակներ թափեցան, անձրևաց հեղեղք իջան, և մարմրած բանակն խմեց կենդանացաւ . անկէ ետեւ բարեացապարտ զօրագունդն այն՝ անմահացաւ Շանքախար Լեգէոն¹ կոչմամբն յերկրի, իսկ յերկինս՝ վկայութեամբ սուրբ հաւատոցն . Այս դիպուածէս իբրև դար մը ետեւ՝ սոյն գունդս պահապան կուսստէր եփրատական կողմանց 'ի Մելիտինէ քաղաք, զոր կայսերքն Հռովմայ ամրացընել տուեր և զօրանխատահմանակալ քաղաք պատրաստեր էին . և ահա հոս այս գնդիս մէջ զինուորեալ և յառաջացեալ էին մեր հոգեզոյգ խեղեփքն՝ Պօլիքտոս և Նէաբբոս, բնիկ իսկ տեղացիք :

Բ. Մելիտինէ վաղուց հայացեալ՝ յառաջագէմ այլ եղած էր 'ի հայութեան, ազնիւ և մեծ նախարարութիւն մ'ընծայելով ազգերնուս և տէրութեան, որ յիշուի նաև 'ի գահնամակին խոսրովու (հօր Ս. Տրդատայ), որոյ թագաւորութեան ժամանակ ծաղկէին մեր նահատակքն, և որոյ եղբրական մահուան

¹ Legio Fulminata կամ Fulminatrix ըստ Լատինաց : Ըստ ոմանց այս անուամբ լեգէոն յիշուի Տիտոսի կայսերութեան ատենէն 'ի վերջ Բ գարու :

տարին (260) կատարեցաւ մերոնց երանական հանդէսն այլ : Այս նախարարութեան պայազատն էր թերևս Պօլիքտոս, զոր ամենքն վկայեն ազնուատոհմ ըլլալ, (Seigneur Arménien ըստ Գոռնէյլի) . ապա թէ ոչ՝ անհաւատալի երևի որ Փելիքս՝ հռոմէական կայսերաց կուսակալն՝ զիջանէր անոր կնութեան տալու իր դուստրը՝ Պաշիկնէ կամ Բառլիկն . ուրեմն թէ քաղաքական և թէ զինուորական պատուով՝ առաջին ազնիւ երիտասարդն էր Մելիտինեայ մերս Պօլիքտոս . որոյ անունն՝ եթէ կամօք աներոյն չէ հռոմացեալ հարսին անուան մերձեցընելով, կրնամք յունացեալ կարծել, ինչպէս Ս. Եւստուատիոսեանց և ուրիշ հայագգի սրբոց ոմանց անուանքն այլ . բայց անհաւան այլ չէ որ նոյն իսկ ազնուական Հայք խնամութեամբ Յունաց և անոնց դպրութեամբ վարելով այն ատեն՝ յունական անուններ այլ կուղնէին իրենց որդւոց . ինչպէս ըսերեմ քեզի, Հայկակ, Սալհունեաց սուրբ երիտասարդին յիշատակին, որ Աթենոդոր կոչուէր, և մայրն այլ Աղուիթա¹ : Արդ ինչպէս այլ ըլլայ՝ մեր Մելիտեան երիտասարդին անունն՝ որ յունարէն Բօլիէքտոս (Πολιέκτος) գրի և Բազմադօք կամ Բազմանուէր թարգմանի, 'ի Լատինաց կերպ կերպ կոչի (Polieuctus, Polioctus, Polictus) և մանաւանդ 'ի Հայոց, Պօլիէքտոս, Պօլիոքտիոս, Պօլոքտիոս, Պոլոքտիոս, Պոլիէքտիոս, Պաշիաէքտ, Պօլիքտոս . որոցմէ առաջինն հաւատարմագոյն է յունական ձայնին, վերջինն մեզի աւելի ընտանի և դիւրալուր : — Զինուորութեան մէջ ինչուան ո՞ր աստիճան բարձրացեր էր Պօլիքտոս, չէ նշանուած . բայց միայն զի աստիճանաւոր էր, և քղամիդ ունէր . և անտարակոյս է՝ որ իր հասակն, քաջութիւնն, արիւնն, փեսայութիւնն Փելիքսի՝ իրենց ցուցընէին և մօտեցնէին շատ բարձրագոյն աստիճաններ և ընդարձակ սահման երկրաւոր փառաց և պատուոյ . որոց արժա-

¹ Բազմավէպ 1862, էրես 129 :

նաւոր էր՝ այն ձիրքերէն աւելի՝ իր բարուց լաւութեամբն. զի էր ներքուստ և արտաքուստ կայտառ և աշխոյժ, եռանդուն և զուարթ խառնուածքով, լայն և բաց սրտով և ձեռքով. միայն՝ պատեւրազմի բանակաց մէջ ահաւոր և շանթահար. իսկ անկէ դուրս՝ նաև արիական սպառազինութիւնն՝ իր հասակին և երեսաց նոր փայլք մը տալով՝ կ'երևցնէր զինքն ըզձալի և սիրահար. կարծես թէ գեղեցիկ լաւութիւններն վառ 'ի վառ դրօշներու պէս հռոմէական և հայրենի նիզակաց վրայ պլլելով՝ պիտի կարենար ամեն դժուարութիւն մերժել, ամեն յաջողութեան դուռ բանալ, և ըլլալ երկրիս երջանիկ վայելող և տէր մը: Գուցէ երբեմն ինքն այլ այսպիսի իղձերով և կենակցին սիրովն՝ կուլուղայր ծանուցեալ երանութեանց և յուսոց մէջ. բայց իր գեղեցիկ և մեծ սրտին համար՝ անոր ստեղծողն անծանօթ և գերերկրեայ բարիք պատրաստեր էր:

Իսկ Նէարբոս¹, որոյ սեփական յիշատակն է այս օր (22 ապրիլի), հասակաւ, պատուով և սրտիւ մերձաւոր զուգակից Պօլիքստոսի, ունէր արտաքին փոքր զանազանութեանց մէջ՝ ներքին մեծ տարբերութիւն մ'այլ. զինուորութեամբ զնդակից և աստիճանաւ այլ յառաջացեալ անոր նման, ցեղին այլ ազնուական և մեծատուն. և հաւանօրէն 'ի նոյն Գ. Հայոց սահմանէն, բայց ոչ 'ի բուն Մելիտինեայ, այլ 'ի Կաւսան², կամ՝ ըստ յունացեալ կոչման՝ Կաւսանեռոն քաղաքէ, այսինքն կանանացուոց քաղքէն, որոյ զիրքն մինչև հիմայ անծանօթ է մնացեր, բայց միշտ կարծուած է մերձաւոր Մելիտինէի: Սակայն ոչ այնքան տեղեալ, հասակաւ և բազմաւորը ան սրտով մերձաւորը և համազոյգը էին « Նէարբոս... և Պօլիքստոս » երա՛նքն ի սուրբ վկայն՝ եղբարք կոչէին, ոչ եթէ ազգականութեամբ, այլ ըստ

» բարիքը յօժարութեանն և սրբոյ հանձնի պէ՛տքն. և զընտանի սերտ սերն զոր ունէին՝ կոչեցան բարեկաւք և ընկերք, ըստ Աստուծոյ խորհրդեան զընտանի խորհրդակիցը երկոցեան »: Այն սերտ սերն այնքան մերձաւորեր, միացուցեր ձուլեր էր զանոնք, որ ոչ երկիր և ոչ երկինք կրցան իրարմէ զատելու: Սուրբ, մեծ և աստուածային էր ուրեմն Նէարբոսի և Պօլիքստոսի սէրն. որոց քով կ'աղօտանան, միջնանան, չքանան սիրելութիւնը զիւցազանցն Արիլեայ և Պատրոկլեայ, զօրավարացն՝ Աղեքսանդրի և Հեփեստիոնի, Պիլթագորեսայցն՝ Պիլթիասայ և Գամինի, և Դիոսկուրեայց՝ Կաստովրի և Պոլիկքտեայ, և այլոց նմանեաց, եթէ քննուին անոնց կիրքն, գործքն և կատարածն: Թերևս երկրիս վրայ զբուած կամ կրուած ճշմարիտ և հզօր բարեկամութեան սիրոյ՝ չկան գերագոյն օրինակք քան զմեր Մելիտացի Նահատակս. որոց համար ամենաստոյգ է վկայեալն, թէ « Էին յերկոսին մարմինսն՝ մի ոգի և մի կեանք »: այս, ամենաստոյգ, զի ինքն իսկ կրողաց մէկն է և գրողն զայս, Նազելին Նէարբոս: —

Ի բարեբաղդութիւն հասարակաց և 'ի պարծանս հայաստանեայց՝ սոյն ինքն սուրբս՝ այս բաներս և իր սրտակցին Նահատակութիւնը գրով աւանդեր է, որ պէս շատը 'ի սրբազրաց վկայեն, այլ չեն տեսեր զբուածը. զոր կարծեմ ամբողջագոյն քան զնոսա՝ ոչ շատ տարի առաջ գտանք մենք մեր ազգային զբաղութեան աւանդեալ զանձուց մէջ, յօտար և յանծանօթ տեղ: Այս գրուածս, թէ և մէջն ուրիշ ձեռք այլ մտած և 1600 տարուան հնութիւնն քիչ մ'այլայլած ըլլայ, դեռ ոչ միայն իբրև հնագոյն զբուած քան զՀարց Յունաց և Հայոց պատուասիրելի է, այլ և պաշտելի՝ իբրև կենդանի թարգման սրտին Նէարբոսի:

Սիրտ Նէարբոսի, հեզուկ և նազուկ. որոյ սրբազան սպիտակութեան վրայ յանդգնիմ՝ նշմարել լուսաթափանց տրտմութեան շուք մը. բայց այնքան բարակ և թեթեւ շուք՝ որ կրնայ վկայու-

¹ Նէարբոս կամ Նէարխոն ըստ ոմանց կրնայ թարգմանուիլ Նա-աղեք կամ Նար-էլեան:

² Կաւսան անուամբ գեղ մը յիշուի Կիւլիկիոյ մայրաքաղաք Տարսոնի քով, յառաջ քան զԿաւսանակ այս պատմութեանս:

թիւն մ'ըլլալ առաջին դարուց կուսա-
մանուկ քրիստոնէի մը սրտին . այնպէս
անոյշ մեղամաղձ կամ մեղրամաղձ մը՝
ինչպէս կրնար վայելել երկրաւոր սըր-
բոյ մը : Նէարքոս քրիստոնեայ էր և
արժանի ֆրիստոսի անուան և սիրոյն .
մեծատուն , ծաղկահասակ և զինաւոր .
բայց այս ձիւրքերս փոխանակ զինքն
յերկիր ձգելու՝ աւելի վսեմութեամբ մը
յերկինք վերցընել տային : Ո՛հ , սրբան
տարբեր Նէարքոսեանքն՝ ժամանակիս
հասակակից երիտասարդներէն ոմանց ,
որք կ'ուզեն աւելի ստուգել իրենց հա-
սակին քան հաւատքին բնութիւնը . ան-
վայելք մէկուն բնատուր բարեաց , մէ-
կայլին երկնաւոր փառաց . արդարև մե-
ծամիտք անխմաստք , որք չեն կրնար
հասկընալ թէ բնութեան ուժոյն և շնոր-
հաց վրայ՝ այնպիսի ոյժ և շնորհք կ'ա-
ւելցընեն կրօնք , զոր ուրիշ հնարքով մը
անկարելի է գտնել : Ոյժ մարմնոյ , շը-
նորհք հասակի և սրբութիւն սրտի , մը-
տաց բացութիւն և հոգւոյ հաւատք ,
ինչ գեղեցիկ ինչ վսեմ , ինչ ցանկալի
խառնուրդ : — Այսպիսի էր մեր հաւա-
տոց նախահարց , առաջին դարուց ծաղ-
կահասակ քրիստոնէից . այնպիսի սպի-
տակ սրտեր կային անոնց երազարիւն
եռանդնոտ ծոցերը , որ 'ի հարկի և հա-
լածանաց ժամանակի՝ երբեմն քահա-
նայք աստուածային պատարագը մա-
տուցանելու համար՝ յարմարագոյն և
պատրաստագոյն խորան չէին գտներ՝
քան զանոնց պարկեշտ լանջը , և այն
տիրատաշ ջերմիկ և կենդանի սեղանոց
վրայ կու դնէին և կատարէին անմահու-
թեան խորհուրդը : Ո՛ր կրօնք կրցեր
է այսպիսի բան մը մտածել , այսպիսի
երիտասարդներ ընծայել . յորոց մի էր
և մեր նախանձելին Նէարքոս : Թերևս
Մելասայ կամ կանանայ լեռնապարիսպ
հովիտքն՝ իր երկրաւոր հորիզոնը քիչ
մ'ամբոփած էին , և շատ աշխարհային
ժանօթութիւններ չունէր . սակայն հա-
լածանաց ժամանակն , երկու կրօնից
(քրիստոնէութեան և հեթանոսու-
թեան) անհաշտ կռիւն , աշխարհակալ
հռովմէացւոց հետ զինակցութիւնն այլ՝

'ի հարկէ բաւական տեղեկութիւն տը-
ւած էին իրեն . և ոչ տգիտութեամբ՝
այլ ընտրութեամբ կու սիրէր ամբոփ
մնալ . իր սրտին ու մտաց ընդարձակու-
թիւն և բարձրութիւնը կ'առնուր ան-
յագ ընթերցմամբ գրքի մը , որոյ ա-
նունն և խօսքն Աւետարանն է , գործն՝
սրբութիւն , վայելքն՝ անմահութիւն :

Այսպիսի գրքով և ձիւրով Նէարքոս
առաւելութիւն մը կու ստանայր Պօլիք-
տոսի քով , որ արտաքին ճիւղն առա-
ւելեալ կ'երևէր քան զՆէարքոս . և ըստ
այսմ մասին՝ եղբիւնս պայծառ և հան-
դարտ արշալուսոյ և տունջեան մը նմա-
նէր , նա լուսնկայ գիշերոյ մը , որ ամե-
նայն փայլմամբն այլ չիկրնար հաւասա-
րիլ ցորեկուան , սակայն կ'իմացընէ որ
իրմէ այլ ուրիշ բան չիկրնար ծաղիլ՝
բայց պայծառ տիւ մը : Տես , Հայկակ ,
ինչ փափկութեամբ և պարկեշտու-
թեամբ կ'ըսէ զայս՝ ինքնին պատմիչն
և պատմեալն մեր . « Եւ Նէարքոս քրիս-
» տոնեայ էր . իսկ երանելին Պաւղիգը-
» տոս՝ հեթանոս բարուք զինքն անուա-
» նէր , յոկ զաւուռն միայն . այլ 'ի ճըշ-
» մարիտ հաւատոց ոչ փոխեալ լինէր .
» և զբազումս յերկմիտ քրիստոնէիցն՝
» յաղագս ճշմարիտ հաւատոցն՝ 'ի բաց
» որոշել փութայր » : Ըսել է որ Պօլիք-
տոս արդէն համոզմամբ քրիստոնեայ
էր և քրիստոնէից ջատագով , բայց դեռ
անկնունք , դեռ հեթանոսի փեսայ և
կենակից , դեռ աշխարհային կապերով
կապուած , վտանգներով պաշարուած
փորձանաց և հրապուրանաց մէջ . դեռ
չէր սիրտը բոլորովին երկնքի տուած .
այլ տուած էր Նէարքոսի . և Նէարքոսի
տալն՝ առհաւատչեայ էր տալու Քրիս-
տոսի :

Բայց երբ պիտի ծաղէր այն երջա-
նիկ օրն . արդեօք այսօր վաղն ըսելով
մէկ մ'այլ իր յուսացեալ վաղը պիտի
չունենար . կամ ժամանակն երկրնա-
լով՝ Պօլիքտոսի պատուոյ և փառաց մէջ
յառաջագիմութիւնն և զբաղանքն ար-
գելք պիտի չըլլային երկնաւոր որդե-
գրութեանը . և նոյն իսկ բարեկամին ու-
շանալն՝ իրեն (Նէարքոսի) այլ արդեօք

չէր իր երկրորդ մկրտութեանն (աւրեամբ) : Այսպիսի մտածութիւնք էին Նէաբրոսի պայծառ պատկերին վրայ այն բարակ շուքը բերողքն , որով աւելի այլ կ'աճէր իրենց սէրն . թէ և զրսէն ջանայր նա ամենեւին նշան չտալ սրտին ծածուկ տազնապին . զոր և շատ անգամ վարատէր Պօլիքսոսի զուարթութիւնն և ախորժելով լսելն բարեկամին աւետարանութեանը . և թերեւ ոչ այնքան աշխարհի և զինուորութեան հոգն՝ որ քան նախնի քրիստոնէից ոմանց սովորութիւնն ուշացընէր զսա 'ի մկրտութենէ , սպասելով երեսնամեայ տարիքին կամ կենաց հանդարտագոյն և վերջին հասակին : Նէաբրոսի կասկածն աւելի իր բարեկամին աներոջ կողմանէն էր , որ հաւատարիմ իր տերանց՝ կայսերաց՝ կռամու մարդ էր . կոյր նախանձ և հաւատք մը կրնար Պօլիքսոսի գայթակղութիւն ըլլալ , աւելի քան զսէր հարսինն՝ Պաւլինեայ , և փելիքս յուսայր որ թողնենք մէկ մէկ նոր դամ կամ կապ ըլլային փեսային սիրտը իր և իր դստեր , իր ազգին , տէրութեան և կրօնից հետ անքակ պահելու : Սակայն Նէաբրոսի և Քրիստոսի սէրն աւելի տեղ գտան այն սրտին մէջ . և աւելի քան զՊաւլինէ՝ սիրէր Պօլիքսոս զՆէաբրոս , և սիրուէր . և երկուքն այլ կրնային իրարու ըսել (Դաւթայ պէս վասն Յովնաթանու) . « Գեղեցկացար » ինձ յոյժ . զարմանալի եղև սէր քո » ինձ՝ քան զսէր կանանց » . անոնց պէս ասոնց ոգին այլ կապուած էր բարեկամին ոգոյն հետ , և իւրաքանչիւր սիրեաց զընկերն ըստ անձին իշրոշմ . և կարծեմ մեր Մելիտեան սիրելեաց արդիւնքն և կատարածն առաւել սխրալի և սրտառուչ եղաւ քան զայլոցն :

Գ . Ո՛ր սրտի գլխաւոր լուցկին չէ սէր . բայց կան սրտեր՝ որ միայն սիրելու և սիրուելու համար եղած կարծուին . սիրտք՝ որ սիրով կու սնանին և սիրով այլ հալին . սիրով ապրելու և սիրով մեռնելու համար եղած են : Սէր , կ'ըսեմ , Հայկակ , և չեմ հասկընար ոչ թանձր զգայական և ոչ թատերական

կրքերը . այլ սուրբ և նուրբ սէր , որ պիտի էր Նէաբրոսին . սէր մը՝ որ իր ամանէն (սրտէն) աւելի և զօրաւոր ըլլալով՝ շուտով զայն պիտի սպառէր և վերանայր 'ի բնագաւառն սիրոյ , յերկինս . և եթէ դեռ կ'ապրէր Նէաբրոս՝ բարեկամին սիրով և սիրոյն համար էր այն : Քանի տարի քչեց այն հզօր և մաքուր բարեկամութիւնն . քանի տարի այն մէկ կեանքն և ոգին երկու մարմնոց մէջ բնակեցաւ . և ինչ ըրին , ուր գնացին եկան սիրելիքն . — աւելորդ և պզտի բաներ են ասոնք՝ անոնց բարեկամութեան աննման մեծութեան քով : Պօլիքսոսի շատ հեղ յանձնեց աներն զինուորական գործեր , զոր նա խոհեմութեամբ և արութեամբ 'ի զուխ հանեց . հաւանորէն գործակից և մերձակից ունելով զիւրն Նէաբրոս : Իսկ սա՝ որ կ'նոջ և ուրիշ կենակցի հոգէ ազատ էր , միայն զԱստուած և զՊօլիքսոս մտածէր : Իրենց կենաց գեղեցկագոյն մասն (ուսկից գատ մասն այլ չունեցան) , այսպէս սիրով և խաղաղութեամբ անցաւ . զըրսէն այլ խաղաղութիւն էր 'ի կողմանէ տիեզերակալ կայսերաց Հռովմայ . ինչուան որ 'ի կէս Գ զարուն՝ Դեկոս կայսր հալածանքի հրաման հանեց ընդդէմ քրիստոնէից . ինքն շուտով կորաւ , բայց հրամանն քիչ շատ կու պահուէր իր պէս սակաւ ժամանակեայ իշխող յաջորդաց ատեն , մինչև յետ քանի մը տարւոյ վաղերիանոս կայսր նորէն սաստկացուց հրամանը . պատուիրելով դատաւորաց՝ որ ամեն ծանօթ քրիստոնեայ որ չառնու յանձն կուող զոհելու՝ անոնց զոհ ըլլայ : — Այս հալածանաց ատեն կատարուեցաւ մեր Մելիտեան սիրելեաց նահատակութիւնն . զոր պատմիչք անորոշաբար դնեն այդ երկու կայսերաց ատեն , և քննաբանք տարակուսին տարւոյն վրայ . իսկ ինձ երեւի թէ Դեկոսի ատեն սկսաւ Նէաբրոս աւետարանել Պօլիքսոսի՝ զհաւատս Յիսուսի , մինչև վաղերիոսի և մեր խոսքով թագաւորին հալածանքն ելաւ . և անոնց երկուքին սպանուած տարին (260 , 'ի Պարսից թշնամութենէ) նահատաւ

կուած կ'ըսեմ զմեր ֆրիստոսի նահա-
տակըն¹ :

Հալածանք . ինչ անիրաւ և անտա-
նելի փորձանք բնութեան և սրտի . ճշ-
մարտին հաւտալ , ճշմարտութիւն խօսիլ ,
անյանց անմեղ ըլլալ , մանաւանդ թէ
ուրիշներու բարիք այլ ընել , և ասոնց
համար՝ իբրև ամենաչար դատապար-
տիլ , տանջուիլ , սպանուիլ : ... Յիրաւի
բնութենէ վեր արիութիւն և համբե-
րութիւն պէտք էր հալածուելու , և ա-
մենազօրաւոր երկնային յոյս մը . այս
երկուքն այլ աւանդեց փրկիչն մարդ-
կան , ճշմարտ երանութեանց ամենէն
վերջ դասելով , « Երանի որ հալածեալ
իցեն վասն արդարութեան , զի նոցա է
արքայութիւն երկնից » : Ո՛հ , սրբան
խոր և քաղցր էր այս վճիռս հոգեւոր
ակընջաց , որ մէկէն հալածանաց սայ-
րասուր փշերը կակուղ վարդից թեր-
թից պէս սփռեց 'ի ներքև ոտից՝ ոչ
միայն երկաթկոշիկ զօրականաց , այլ և
փափկամորթ կուսանաց անգամ . որք
իբրև ընդ ծաղիկս վազելով անցան ընդ
հուր և ընդ սուր . և իբրև բաղանեաց
ջրով՝ լուացան իրենց ջերմաջերմ ա-
րեամբն , ուրախութեամբ և խնդու-
թեամբ կրելով ամեն հարուած , ցաւ ,
ու մահ . վասն զի անոնցմէ զօրաւոր է

ճշմարտութեան հաւատքն և սէրն : Այ-
սու մտքը զեղեցիկ զարմանք խորհրդ-
դածութիւն մը կ'ընէ ինքն մերն Նէար-
քոս . « Տես , կ'ըսէ , զպանշելի մատա-
կարարութիւնն Աստուծոյ » . յառաջ
քան զգալն ֆրիստոսի 'ի փրկութիւն
մեր , ամենքն իբրև միգով պատած պա-
շարուած՝ այլ աւելի դէպ 'ի մթութեան
խորը կ'երթային . իսկ Փրկչին գալէն
ետե՝ ամենքն իբրև թէ գահավէժ տեղէ
մը վեր ցատքեցին իրենց մոլորութե-
նէն . « որպէս 'ի վախէ իմեքէ՝ 'ի գբոյ
» կուսպաշտութենէ՝ 'ի վեր յարու-
» ցեալք » :

Այսպիսի կըքեր արթնցան վերո-
յիշեալ հալածանաց ատեն 'ի Մելիտի-
նէ , ուր կ'երևի թէ մինչև այն ատեն ոչ
սաստիկ հալածանք եղած էր , ոչ քրիս-
տոնեայ իր հաւատոց համար նահատա-
կեալ . վասն զի նոյն իսկ մեր Մելիտեան
պայազատն առաջին վկայ ֆրիստոսի
կոչուի այս կողմերս , գոնէ այս հալա-
ծանաց ատեն . որ առաջիններէն աւելի
ընդհանուր հրատարակեցաւ և սաստ-
կացաւ . և այս մայրաքաղաքիս մէջ այլ
կայսերական հրովարտակն կախեցաւ 'ի
հրապարակս , կամ՝ յերկրպագութիւն
կռոց կամ 'ի մահ կոչելով զամեն նշա-
նաւոր մարդ , և մանաւանդ զղինակիրս .
որոց կամ 'ի պատիւս յառաջելու հրա-
ւելք կայր , կամ զլուխնին կորուսանե-
լու սպառնալիք . և թէ կ'ուզես Նէար-
քոսի նմանաբանութեամբն ըսել , կամ՝
նորէն 'ի խորս միգին և մթան իջնել
ընկնիլ , կամ 'ի վախէ և 'ի գբոյ անտի
վեր ցատքել , ելնել թռչիլ : ...

Իսկ արդ ինչո՞ւ դու ինքնին՝ որ այս-
պէս խորհրդածէիր , ինչո՞ւ թեւերուդ
չտուիր չիթռար սրտիդ նետած տեղը ,
յերկինս . ինչո՞ւ չեւար բոլորովին այս
միգախառն կեանքէս և չխառնեցար 'ի
լոյսն անդիշեր . ինչո՞ւ կու տնտնաս կու
տարակուսիս . և մանաւանդ ինչո՞ւ այդ-
չափ կու տրտմիս , կ'այլայլիս , և երե-
սացդ հրեշտակային պարզութիւնն՝ հի-
ւանդի և ցաւագարի կերպ կ'առնու .
ինչո՞ւ այդ պայծառ աչքերդ իբրև ա-
րեւ լուսէն այլ խորշելով՝ իրենց կա-

1 Յոյնք և Հայք յ'ինն յունուարի տօնէն զՍ .
Պօլեքսոս , և յիշատակագիրն հաւատարիմ՝ ինքն
իսկ Նէարքոս՝ ասէ զօրն այն յառաջ քան զզորս
ընդդէմտնին Արաց ամսոյ , կամ յառաջ քան
զզորս աւուրս արաց ամսոյ , որպէս թարգմանե-
ր են նախնիք մեր , զարաց ամիս զուգելով ընդ յու-
նուարի , որ յիշուի 'ի յոյն բնագրին . և անոր Ի-
գոսից չորսէն առաջն՝ է իր իններորդ օրն : Դար-
ձեալ Նէարքոս վկայէ թէ « Ի գալստեանն և 'ի
» Յայտնութեանն (ֆրիստոսի) յետ չորից աւուրց
» երանելին Պօլեքսոս վկայեաց » . և զարձեալ
թէ « Թաղեցաւ սուրբն յաւուր չորեքշաբաթով » .
որ ցուցանէ թէ այն ատեն այլ հոն տօնէին զգա-
լուստ (ծնունդ և յայտնութիւն) Տեառն 'ի 6 յու-
նուարի , և տօնին չորրորդ օրն է ինն յունուարի .
և զի այն տարին այս օրս չորեքշաբթի էր , միայն
այն հալածանաց ատեն մէկ տարի մը կայ որ Յայտ-
նութիւնն կիրակի հանդիպի և անոր չորրորդ օրն՝
ինն յունուարի 'ի չորեքշաբթի , և է այն ֆրիս-
տոսի 260 տարին , յորում Պօլեքսոս նահատա-
կեցաւ , հաւանութեն և իր զուգակիցն Նէարքոս ,
և յորում սպանան Ապղերիանոս և մերն Խոսրով՝
հալածիչք :

պիճներուն խորը կու քաշուին՝ մշուշ ու մրուր առած, և երկնցած ծնօտիցդ վրայ դեռաբոյս մօրուացդ փնջիկքն կու խռուին. և քու խօսքերովդ իսկ ըսեմ՝, ինչո՞ւ ով Նէարբոս «Ի նեղասրտութիւն» եկեալ՝ հանապազ յողուոյ հանելով «լաս դառնապէս» տրտմութիւն՝ քու քաղցր հողուոյդ անծանօթ էր, արտասուէր՝ քու մաքուր զիմացդ վրայ ճամբայ չէին բացած. սիրտդ՝ նեղութիւն և ցաւ գրեթէ չէր կրնար կրել, որովհետեւ կրկնակ երկպատիկ էր, համակիր համաշունչ բարեկամի մը սրտով ամբարացեալ, քու Պօլիքստոսիդ սրտովը. չկար վէրք մը՝ որ այն սրտով չիբժշկուէր, ոչ պնդութիւն կամ պաղութիւն մը՝ որ անոր կրակով չիհալէր. արդ ինչո՞ւ չես փութար երթար զիմեր անոր՝ որ քու միւս Եսդ է. այլ մանաւանդ կ'ըսես թէ սիրտդ «և ոչ սովորական խօսիցն կա» մէր հաղորդել Պօլիքստոսի» : — Ո՛վ սիրտ փափուկ, սիրտ զգայուն. կըրնայիր արդեօք քան զայս սաստիկ հարուած մը տալ թէ դու քեզի՞ թէ քու մէկիկ բարեկամիդ :

Դ. Չտարակուսինք, Հայկակ, որ այս այլ Նէարբոսի սաստիկ սիրոյն ակամայ հնարքն է. արդարեւ «Բնուն է իբրեւ ըզմահ՝ սէր» : Սէր մը այնպիսի մաքուր սրտի մէջ սնած՝ որ կարծես թէ Յովհաննու Սիրելոյ պէս Քրիստոսի կուրծքէն քաշեր էր իր հրեղէն աղբիւրը : . . . Բայց Պօլիքստոս՝ որ դեռ չէր ընկած այն աստուածային լանջաց վրայ, դեռ չէր մարմնով ընդ մարմինն Աստուծոյ միացած և ոչ հողով հաղորդուած ընդ Յիսուսի հողոյն, աւելի քան զՆէարբոս կ'ափշէր շուարէր անոր անսովոր անկարծելի տխրութեանը՝ և մանաւանդ լռութեանը վրայ. սիրտն տակն ու վրայ եղած՝ կարծէր թէ այնքան տարուան բարեկամութեան քաղցրութեանց փոխանակ՝ յանկարծ ամենածանր դառնութիւն մը պիտի գայ. կու խռովէր, կու լայր ինքն այլ, և բիւր անգամ կու հարցընէր պատճառը : Նէարբոս՝ պատասխան անգամ չէր տայր կամ չէր կրնար տալ : Պօլիքստոս երբեմն ստիպե-

լով՝ երբեմն ինքն այլ լռելով, մէկ մը իբրեւ յուսահատ մէկ մ'իբրեւ սրտաբեկ կ'երդուընցընէր նորէն հարցընէր. Չեմ՝ կրնար հասկընալ Նէարբոս, այս ինչ գործ ինչ մտածութիւն է. ոչ բարկութեան նմանի ոչ տհաճութեան . . . արդեօք իրաւ կրնայ ըլլալ, կրնամ հաւատալ որ Նէարբոսի սիրտն պաղի 'ի Պօլիքստոս. կրնամ կարծել Պօլիքստոս որ Նէարբոս իրեն հետ չխօսի, իրմէ դաղտնիք պահէ. յետ այնչափ ժամանակաց անարժան գտուեցայ քու սրտիդ. բայց ըսէ գոնէ՝ ինչ բանով, ինչ կերպով. « զի՞նչ տրտմութիւն ընկալար յինէն » երբէք, կամ ո՞ր վհատութիւն եղև քեզ յինէն » : Նէարբոսի սիրտն որ սիրելոյն ամեն մէկ խօսքէն նոր նոր կու խօցուէր կու կտրէր, ոչ կրնար զիմանալ և ոչ կիրքը բացատրել. շատ անգամ չրթունքը շարժեց և ձայնն հեկեկանաց մէջ հեղձամղձուկ թաղեցաւ : Երկուքն այլ իբրեւ առանց վէրքի վիրաւորք, առանց կռուի զարնուածք՝ կու տանջուէին. մէկ մը գլուխ գլխի տուած, մէկ մը երեսնին իրարմէ դարձուցած 'ի լալ և հառաչել. մինչև հագիւ սիրտն և շունչը պնդելով սկսաւ ըսել Նէարբոս. Տրտմութեանս պատճառը կու հարցընես. կրնայ ուրիշ կամ աւելի պատճառ մ'ըլլալ սրտիս՝ քան զբաժանումն : . . .

Ի՞նչ կայծակ էր որ թռաւ Նէարբոսի բերնէն : — Բաժանումն, կանչեց Պօլիքստոս : — Բաժանումն, կրկնեց Նէարբոս . . . կայսերական հրամանքն ասկէ ետեւ մէկմէկէ զատեն պիտի զմեզ. այսուհետեւ Նէարբոս և Պօլիքստոս մէկ չեն . . . թող, լռենք հեռանանք, որ մեր սէրն աւելի չտանջէ զմեզ : . . .

Վեր ցատքեց Պօլիքստոս՝ կրակէ աչք և չրթունք շարժելով. Այդ ինչ անակընկալ խօսք է որ կու ըսեմ քեզմէ՝ Նէարբոս. մինչև հիմայ զիտէի և զիտեմ որ մէկ բան մը, միայն բան մը կըրնար զմեզ զատել իրարմէ, մահն. բայց ոչ կայսերք կրնան մեր բարեկամութիւնը բաժնել, և ոչ աշխարհք մեր սէրը մարել. Պօլիքստոսի անկարելի է բաժնուիլ 'ի Նէարբոսէ, բայց եթէ մա-

հուամբ: — Այն ատեն խորունկ հառա-
չանքով մ'ըսաւ Նէարբոս . Ա՛հ , բնա-
կան մահուանէ աւելի զօրաւոր բան մը
կայ որ զմեզ կրնայ բաժնել իրարմէ : ...
Դարձեալ ցնցեցաւ Պօլիքսոս , դարձեալ
թեւերը թօթփեց՝ պլլուեցաւ Նէարբոսի
վզին , գգուէր գորովէր կ'աղաչէր կ'եր-
դուընցընէր որ ըսէ պարզաբար ինչ էր
միտքն . ինչ կրնար ըլլալ մահուանէ
զատ և անկէ զօրաւոր՝ որ զիրենք իրար-
մէ բաժնէ : Նէարբոս՝ տղու պէս և թե-
րեւ աւելի այլ լալով հեկեկալով՝ ձայ-
նը ու սիրտը կու կտրատէր , բերնով չի-
կարնալով՝ կ'ուզէր աչքերովը խօսիլ
սիրելոյն հետ . և անոր խռովութենէն
կրկին ու կրկին խռովելով՝ դողալով , և
ոչ ոտքի վրայ կրնալով կենալ՝ ընկաւ
'ի գետին : Պօլիքսոս այլ աւելի շուա-
րած ու այլայլած՝ ընելիքը չէր գիտեր .
սկսաւ անսովոր կասկածանայ երթալ .
բայց մէկէն խիղճն կ'ըսէր « Ոչ ինչ ու-
» նիմ՝ կարծիս չարի 'ի լաւ բարս Նէար-
բոսի » . սակայն չըլլայ թէ թշնամի մը
խօսք խառնած կամ պղտորած ըլլայ
միտքը . այս այլ անկարելի է իր բարի
սրտին . — չըլլայ թէ մէկն չարախօսու-
թիւն ըրած ըլլայ Նէարբոսի վրայ , կամ
իբրեւ բերնէն անպատշաճ խօսք մը լը-
սած , կամ իբրեւ անհաւատարիմ իր
խոստման . կամ թէ պարտքի տակ ըն-
կած ըլլայ : Այս և այսպիսի խօսքեր կ'ը-
սէր կու հարցընէր Նէարբոսի , կու խոս-
տանայր իր ամեն ստացուածքը , ընտա-
նիքն և կեանքն անգամ՝ մէկէն տալու 'ի
սէր նորա , որուն արդէն նուիրած էր :
Այս խօսքերէս գրեթէ ամաչելով՝ վեր
ելաւ Նէարբոս , և դարձեալ կէս համար-
ձակ կէս վախժիւնով ու անհնարին
տրտմութեամբ ըսաւ . Մեր բաժանման
օրն հասած է . վաղը ... Ժամանակն կու
ստիպէ , պիտի բաժնուինք , վասն զի
վարքով ու ձևով նման չեմք իրարու ...
Թէ և սիրելիք : — Պօլիքսոս յիշաւ ի խռ-
վելով և խոցուելով այս խօսքէն , իմա-
ցաւ որ Նէարբոսի վրայ յիմարութիւն
չէ եկածն , այլ սրտին վրայ ծանր բան
մը կայ , որ այնչափ կու տանջէ զնա .
ինքն այլ ձայնը վերուց ու սիրով սըրտ-

մըտած կու կանչէր կու ստիպէր որ ըսէ
շուտով ու յայտնի՝ ինչ էր իրենց մէջ
մտած տարբերութիւնն՝ որ վաղը զի-
րենք պիտի բաժնէր . ապա թէ ոչ , կ'ը-
սէր հիմայ հոս ոտքիդ տակը կ'ընկնիմ
կու մեռնիմ : — Վերջապէս Նէարբոս քիչ
մ'այլ կմկրմալէն ետեւ ըսաւ . Կայսերա-
կան խիստ հրաման ելած է քրիստո-
նէից վրայ , կամ զոհելու է կամ մեռ-
նելու . ես քրիստոնեայ եմ , դու գիտես ,
գիտեն ուրիշներն այլ . բոլոր աշխարհ-
քիս համար չեմ թողուր զքեզ Պօլիք-
սոս , բայց Պօլիքսոսիս համար չեմ կըր-
նար թողուլ զքրիստոս : ... — Ո՛վ օրհ-
նեալ սիրելի անձն , կանչեց Պօլիքսոս ,
նոր կրակով մը վառուելով և փայլե-
լով , ինչո՞ւ հեռանաս 'ի Պօլիքսոսէ՝ քրիս-
տոսդ չթողու համար . միթէ միայն
քո՞ւկդ է քրիստոս ... Ես այլ այսօր՝ դու
ինծի չեկած՝ տեսայ այն Յիսուս քրիս-
տոսդ , որ եկաւ վրայէս հանեց այս աղ-
տեղի զինուորական քղամիդս , և գեղե-
ցիկ լուսանման զգեստ մը հագուց , ու
թեւաւոր ձի մ'այլ տուաւ ինծի , գերա-
դոյն զինուորութեան դաս անցընելով
զիս : — Զայս որ լսեց Նէարբոս՝ զմայլե-
ցաւ . արտասուէր աչքերուն մէջ 'ի կայ-
ծակ փոխուեցան , տատարակ սիրտն ար-
ծուացաւ . բոլոր հասակին ուժն՝ և բնու-
թենէն աւելի զօրութիւն մ'այլ առած ,
Ուրեմն , կանչեց , դու այլ ճանչցա՞ր զքրիս-
տոս՝ Աստուած . իրաւ է որ Պօլիքսոս
կու հաւատայ քրիստոսի : — Եւ երբ չէի
ճանչցած ես զնա . կամ երբ անհաւա-
տութիւն ցուցած էի , ո՞վ Նէարբոս . եր-
բոր դու քրիստոնէից վարքը կու պատ-
մէիր՝ միթէ ես չէի հաւանիր . երբոր քրիս-
տոսիդ աւետարանը կարդայիր՝ ես չէի
զմայլեր . երբ իր մահը կու նկարա-
գրէիր , ես չէի լար դողալով ... Իրաւ
անուամբ և ընկերութեամբ չէի քրիս-
տոնեայ , բայց ինծի արարիչ և տէր՝ ըզ-
քրիստոս միայն ճանաչէի , քրիստոսի
միայն կ'ուզէի ծառայել , և անոր հակա-
ռակ կանգնած սուտ և խայտառակ
կուռքերը՝ անարգել և մերժել : Նէար-
բոս ուրախութենէն կու դողայր կու
սարսէր . բայց սիրոյն սաստկութեամբն

ինչուան 'ի թերահաւատութիւն կ'երթայր. Այդ ըսածներուդ ժամանակն է, կ'ըսէր, ո՞վ Պօլիքտէ. հեթանոսաց հրամանքն հրատարակեցան և որոշիչ վրճիռն կտրուած է, կամ զոհել կուոց կամ մեռնիլ... Ո՛հ, Պօլիքտոս, կու վախեամ, կու վախեամ թէ դքեզ կորսնցընեմ. դու դեռ կատարեալ քրիստոնեայ չես. եթէ վաղը ստիպուիս զոհելու կըռոց՝ արդեօք պիտի կարենամ դէմ կենալ, թէ... հնազանդիլ կայսերաց... և անով բաժնուիլ 'ի նէարքոսէ և 'ի Գրիստոսէ...:

Այս խօսքը լսելուն՝ Պօլիքտոս երևցաւ իր բոլոր եռանդուն բնութեան և բարուց մէջ. աչքը՝ մէկ մը յերկինք նետեց, մէկ մը փայլակելով նէարքոսի վրայ, և անոր ձեռքը բարկութեամբ մը թօթուելով, Հիմայ կ'իմանամ, ըսաւ, միտքդ. այս էր քու տրտմութեանդ և վախիդ պատճառն. այս կարծիքն ունէիր Պօլիքտոսի վրայ. այսպէս ճանչնայիր բարեկամդ. յետ տեսնելուդ թէ ինչ ախորժով կու լսեմ և կ'ընդունիմ քու ըսածներդ քրիստոնէութեան վըրայօք՝ կու վայլէր որ Պօլիքտոս 'ի նէարքոսէ ասանկ խօսք լսեր: Եթէ այնպէս սրտով միշտ զիրար սիրեցինք, միթէ հոգևով կրնամք բաժնուիլ, և մարմնաւոր բարիք ու սէր հոգեւորէն վեր դնել: Եթէ հասեր է ժամանակն, ինչո՞ւ կ'ուշանամք. ինչո՞ւ պարտքերնիս չկատարեմք. ինչո՞ւ չյանդիմանեմք չխայտառակեմք զկուռս, և չբարձրացընեմք ըզՔրիստոս Աստուած... Ո՞վ առաքինի և վկայավայել խօսուածք. ինչ անբացատրելի ուրախութեամբ լցիք նէարքոսի սիրտը. որ «որպէս թէ 'ի քնոյ» ինչ զարթուցեալ յերանելոյն 'ի Պօ» զիդքտոսի բանիցն, և զիւր հոգին և զմիտան վերստին կանգնէր, և ասէր «առ Սուրբն. թէ ինձ՝ ո՞վ Պօլիքտէ, ոչ մեծութիւն և ոչ զինուորութեան պատիւ, ոչ կեանք աշխարհիս այսո» ըիկ պատուականագոյն թուին՝ քան զկեանսն Քրիստոսի. այլ զանմահու» թիւն և զփրկութիւն և զյաւիտենա» կանն՝ փոխանակ մարդկային և առ»

» ժամանակեան կենացս՝ յառաջ պա»
» տուել հաճոյ է ինձ »:

Կը շարունակուի:

Հ. Ղ. Մ. ԱԼԻԵՍՏ.

Ապրիլ

Յապրիլ յամսոջն արժան է յայլ խիստ ցրտային լեռն առնել զյառաջ ասացեալ տնկելա. զի այլ յուշ է 'ի ծաղկելն և 'ի տերեւին պլպկելն: Հայեաց և անտի ուսիր յառաջ քան զծաղկելն առնել զպատրուսելն. և թէ ալկնբցես՝ արձակ փորէ և չաք մի 'ի հողոյն տնկին տակն 'ի վեր կուտէ, որ ալկն պահէ զտակքն. և մատղաշ այգին երկու հետ չէ պարտ փորել, և ոչ ալկնբացել. և յապրիլին փորէ զոր փորես: Եւ զնոր տունկն որ մէկ տարոյ լինի՝ չկտրես, և ոչ բնաւ սուր հասցնես. լաւն այն է. և զընկուզի և զձիթենին, և զհապալսին¹ 'ի նոյն ժամս յօտէ՝ որ յորդորի պտուղն. և զմնջեղ ծառի սերմն որ իւր տառ ասեն, որ է²... 'ի նոյն ժամս է պարտ քաղել և ցանել, նոյնպէս և թէ թզենի լինի:

Ի ՎԱՍՏԱԿՈՑ ԳՐՈՑ

¹ Մրտենի ծառի տեսակ:

² Պարապ թողած և 'ի բնագրին: